

Філологічні науки

УДК 1751

Носаненко Тетяна Олексіївна

магістрант

Запорізького національного університету

Носаненко Татьяна Алексеевна

магістрант

Запорожского национального университета

Nosanenko Tetiana

Master of the

Zaporizhzhia National University

**ІНТЕРПРЕТАТИВНИЙ АНАЛІЗ АСОЦІАЦІЙ НА СЛОВА, ЩО
ВЕРБАЛІЗУЮТЬ КОНЦЕПТ ПОГОДА (НА МАТЕРІАЛІ
ІСПАНСЬКОЇ МОВИ)**

**ИНТЕРПРЕТАЦИОННЫЙ АНАЛИЗ АССОЦИАЦИЙ СЛОВ,
КОТОРЫЕ ВЕРБАЛИЗИРУЮТ КОНЦЕПТ ПОГОДА (НА
МАТЕРИАЛЕ ИСПАНСКОГО ЯЗЫКА)**

**INTERPRETIVE ANALYSIS OF ASSOCIATIONS OF WORDS THAT
VERBALIZE THE WEATHER CONCEPT (IN SPANISH)**

Анотація. Досліджено поняттєвий, перцептивно-образний та ціннісний компонент концепту Погода у іспанській лінгвокультурі, за допомогою проведення асоціативного аналізу концепту.

Ключові слова: концепт, погода, метеорологічні явища, асоціати, асоціативний експеримент, поняттєвий, перцептивно-образний та ціннісний компонент концепту, номінативне поле, опитування.

Аннотация. Изучена понятийная, перцептивная и ценностная составляющая концепции погоды в испанской лингвокультуре с помощью ассоциативного анализа концепта

Ключевые слова: концепт, погода, метеорологические явления, ассоциативный эксперимент, понятийный, перцептивный и ценностный компонент концепта, номинативное поле, опрос.

Summary. Conceptual, perceptual and value component of the Weather concept in Spanish linguoculture was studied by means of associative analysis of the concept.

Key words: concept, weather, meteorological phenomena, associates, associative experiment, conceptual, perceptual and value component of the concept, nominative field, survey.

В сучасній лінгвістичній науці досі немає єдиного підходу до питань щодо визначення концепту та його структури.

В. І. Карасик визначає концепт як багатовимірне смислове утворення, в якому виділяються поняттєва, образна і ціннісна або валоративна сторони» [2, с. 91].

А. А. Леонтьєва вважає, що «якщо нам потрібно знайти метод, з найбільшою об'єктивністю що дозволяє розкрити «культурну» специфіку словникових одиниць, розкрити ті побічні, безпосередньо не релевантні для узагальнення семантичні зв'язки, які має дане слово, його семантичні «обертони» – без сумніву, таким методом є асоціативний експеримент» [3]. Тобто, метод найкраще розкриває усі три шари будови концепту, на основі слів, що вербалізують аналізований концепту.

Експериментальні методи дослідження концептів, зокрема асоціативний експеримент, дозволяє отримати інформацію емоційного та оцінного характеру, а також виявити найбільш значущі елементи концепту

[1, с. 21]. Окрім того, асоціативний експеримент дозволяє **максимально наблизитися до ментального лексикона**, вербальної пам'яті, культурних стереотипів цього народу. Асоціативний експеримент допомагає **виявити зміст концепту в когнітивній свідомості носіїв мови** та ранжувати за яскравістю ознаки, що утворюють концепт. Ядро мовної свідомості включає ті асоціації в асоціативно-вербальній мережі, які мають найбільше число зв'язків, що виділяються на основі принципу частотності [4, с.2].

Згідно з Леонтьєвою, результати асоціативного експерименту відбивають універсальні когнітивні структури, які стоять за **мовними значеннями, і індивідуальні особливості випробуваних, зміст їх особистісних смислів**, тобто дозволяють отримати знання про специфіку етнічної/професійної свідомості [3].

Для глибшого розуміння ціннісного компоненту концепту ПОГОДА, варто провести асоціативний експеримент. З номінативного поля концепту ПОГОДА було дібрано п'ять основних слів-репрезентантів концепту таких, як блискавка, грім, сніг, дощ та туман.

Опитування респондентів проводилося через мережу Інтернет: за допомогою створеної анонімної [Google форми](#). Період проведення експерименту – жовтень 2021 року. В експерименті взяли участь 27 носіїв іспанської мови, з яких 77,8% складають особи, що походять з країн Латиської Америки (21 чоловік), 18,5 % осіб іспанського походження (3 чоловіка), та 3,7% – США (1 особа). Кількість відмов: 25 осіб (50% від загальної кількості опитаних). Досліджуваним пропонувалося відповісти на декілька питань:

Escriba las tres primeras palabras que Usted asocia con la noción relámpago?

Escriba las tres primeras palabras que Usted asocia con la noción trueno?

Escriba las tres primeras palabras que Usted asocia con la noción nieve?

Escriba las tres primeras palabras que Usted asocia con la noción lluvia?

Escriba las tres primeras palabras que Usted asocia con la noción niebla?

З лінгвокогнітивних позицій отримані в результаті експерименту 27 реакцій носіїв іспанської мови на слова на позначення метеорологічних явищ, репрезентують когнітивні ознаки концепту Погода та розподіляються за його основними структурними компонентами – понятійним, перцептивно-образним та ціннісним компонентом досліджуваного концепту.

З метою більш глибоко зрозуміти структуру концепту Погода, представлені асоціати були систематизовані за семантичним значенням, у результаті чого було отримано такий набір когнітивних ознак кожного зі слів на позначення концепту Погода, представлених у анкеті для респондентів.

Набір когнітивних ознак кожного слова на позначення концепту розподіляється за його основними структурними компонентами – понятійним, перцептивно-образним і ціннісним або валоративним компонентом концепту. Варто зазначити, що слово *Relámpago* характеризується набором таких когнітивних ознак:

Понятійний компонент

- **Енергія:** *Energía, electricidad,*
- **Швидкоплинність:** *Fluidez, temporal,*
- **Фізичні процеси:** *las nubes cuando están eléctricamente cargadas*
- **Когнітивні процеси:** *Sentido, reacción, pensamiento, reflejo*

Перцептивно-образний компонент

- **Тривалість:** *temporal*
- **Візуальні ознаки:** *Resplandor vivo producido, Belleza, globular, Luz, Luminoso, oscuridad, luces parpadeantes, Brilloso*
- **Звук:** *Ruido, trueno*

- **Швидкість:** *Velocidad, temporal*

Ціннісний компонент

Набір когнітивних ознак ціннісного або валоративного компоненти слова *Relámpago* на позначення концепту Погода:

- **Сила:** *Fuerza, poder, coraje*
- **Спокій:** *tranquilidad, reacción, pensamiento, reflejo*
- **Емоційність:** *energía, Fluidez, irá*
- **Небезпека:** *Destrucción, peligroso, inminencia*

Таким чином, серед асоціатів когнітивних ознак ціннісного компоненти слова *Relámpago* можна віділити такі емоційні забарвлення:

- **Позитивну конотацію виражають такі асоціати:** *Fuerza, poder, tranquilidad, temporal, Belleza, Velocidad, Luminoso, fuerza, coraje, Sentido, reacción, pensamiento, Energía, Fluidez, reflejo*
- **Негативне значення виражають такі асоціати:** *irá, obscuridad, Ruido, luces parpadeantes, inminencia, velocidad, Destrucción, rapidez, truenos y viento, Brilloso, Fugaz, concreto, Luminoso, peligroso,*
- **Нейтральну конотацію виражають такі асоціати:** *Trueno, rayo, descarga, Luz, nubes y clima, Empezará a llover, Lluvia, Resplandor vivo producido, las nubes cuando están eléctricamente cargadas, Luz, electricidad, esplendor, globular, Luz que produce un trueno.*

Цікавим є те, що один з респондентів відповів дієслівним словосполученням *Empezará a llover*, що означає асоціацію блискавки з початком дощу. Окрім того, деякі з респондентів дали власне визначення поняттю, наприклад *Resplandor vivo producido, las nubes cuando están eléctricamente cargadas, Luz que produce un trueno.*

Найчастіше повторюються такі асоціати, як *Ruido, fuerza, tormenta, electricidad, Luz, velocidad, lluvia, Poder.*

Таким чином, серед асоціатів, що виражають позитивну та негативну коннотацію концепту, можна виділити такі категорії асоціатів, як Сила (Fuerza, poder, coraje), Спокій (tranquilidad), Швидкість (Velocidad, rapidez), Швидкоплинність (temporal, Energía, Fluidez), Краса (Belleza), Блиск (Luminoso), Міркування (Sentido, reacción, pensamiento, reflejo). А, також, Зло (irá, Ruido), Темінь (obscuridad), Миготіння (lucos parpadeantes, Brilloso, Luminoso), Небезпека (peligroso), Руйнування (Destrucción), Неминуємість (inminencia). Тож, слово Блискавка на позначення концепту Погода має більшість асоціатів з негативною коннотацією.

Варто зазначити, що проблема класифікації асоціатів безпосередньо пов'язана з визначенням сутності асоціативного зв'язку [3]. Очевидно, що процеси актуалізації асоціацій, що проходили під час проведення вільного асоціативного експерименту, не можуть бути однозначно описані лінгвістичними, логічними, психолінгвістичними або філософськими категоріями. Реакції, отримані в асоціативному експерименті, є індивідуальними у своїй конкретності та універсальними як принцип зв'язку між стимулом і реакцією, і як тип асоціювання. Використання підходу, що включає опис результатів за допомогою різних класифікацій і на різних рівнях, дозволило нам найбільш повно і об'єктивно відстежити представленість стимулів, що цікавлять нас, у мовній свідомості [3].

Тож, наступним етапом стало виявлення когнітивних ознак концепту Погода, що вербалізує слово Tiempo. Когнітивні ознаки розподіляються за його основними структурними компонентами – понятійним, перцептивно-образним і валоративним компонентом концепту.

Понятійний компонент

- **Енергія та процеси у природі:** electricidad y luz, Brillo,
- **Швидкість:** Hiperactivo, dinámico
- **Форма:** Nube, lluvia, viento y Relámpago, Rayo, Ruido que produce un relámpago, tormenta

- **Фізичне поняття:** Nube, tormenta

Перцептивно-образний компонент

- **Звук:** Ruido, Sonido, Gran ruido, ruidoso, Sonido fuerte cuando el rayo eléctrico choca, onda, Ruido que produce un relámpago, Golpe
- **Візуальність:**
- **Натурморфність:** Nube, noche,
- **Колір:** Brillo, oscuridad, estallido, estruendo

Ціннісний компонент

- **Непереможність:** Invencible, eficaz
- **Сила:** potente, fuerza, respeto,
- **Пристрасть:** fuego, amor, luz,
- **Спокій:** paz, tranquilidad,
- **Тревога:** Tener mucha preocupación,
- **Неочікуваність:** inesperado, incomodo
- **Руйнування:** Destrucción, Golpe, Estrepitoso, Choque,
- **Страх:** molesto, miedo, susto, oscuridad, respeto.

Таким чином, серед асоціатів когнітивних ознак ціннісного компоненту слова Trueno можна віділити такі емоційні забарвлення:

- **Позитивну коннотацію виражають такі асоціати:** Invencible, fuego, amor, luz, paz, tranquilidad, Impacto, potente, fuerza, respeto, sentimiento, sentido, eficaz
- **Негативну коннотацію виражають такі асоціати:** Tener mucha preocupación, oscuridad, miedo, susto, Destrucción, Fuerza, Golpe, Estrepitoso, Choque, molesto, inesperado, incomodo.

Таким чином, серед асоціатів, що виражають позитивну та негативну коннотацію концепту, можна виділити такі категорії асоціатів, як Пристрасть (fuego, amor), Спокій (luz, paz, tranquilidad), Нездоланність (Impacto, potente, respeto, eficaz). А, також, Темінь (oscuridad), Тривога

(Tener mucha preocupación, miedo, susto, molesto), Руйнування (Destrucción, Fuerza, Golpe), Неочікуваність (inesperado, incomodo), Жахливість (Estrepitoso, Choque).

Тож, слово Гроза на позначення концепту Погода має найбільшу кількість асоціатів з негативною конотацією, хоча має безліч асоціатів, які виражають позитивне значення.

Окрім того, когнітивні ознаки слова *Nieve* на позначення концепту Погода, розподіляються за його основними структурними компонентами – понятійним, перцептивно-образним і валоративним компонентом концепту.

Понятійний компонент

- **Пора року:** invierno
- **Метеорологічне явище:** humedad y clima, congelar, Granizo, Copos, Helada, Agua congelada q cae de las nubes a baja temperatura, 1 estado físico de agua formado por cambios de temperatura
- **Форма:** geométrico
- **Агрегатний стан:** agua, Sólido
- **Форма одягу:** ropa gruesa
- **Місце знаходження:** montaña, Norte

Перцептивно-образний компонент

- **Тактильність:** Frío, Helada, congelar, delicado, suave,
- **Візуальність:** escarcha, hielo, Granizo, Copos, reluciente, Cristalino, brillante, resbaloso, belleza
- **Колір:** blanco, brillante

Ціннісний компонент

- **Спокій:** paz, Tranquilidad, reflexión,
- **Чистота:** Suavidad, Pureza, suave, delicado
- **Насолода:** Tiempo de disfrutar, detenimiento, alegría, disfrutar,
- **Святковий настрій:** Navidad, alegría, belleza

- **Неприємність:** Resbaladoso, sucio, frío

Таким чином, серед асоціатів когнітивних ознак ціннісного компонента слова *Nieve* можна віділити такі емоційні забарвлення:

- **Позитивну коннотацію виражають такі асоціати:** Suavidad, paz, Tiempo de disfrutar, Tranquilidad, reflexión, detenimiento, Pureza, Navidad, suave, alegría, disfrutar, belleza, Sentido, razonable, delicado
- **Негативну коннотацію виражають такі асоціати:** Resbaladoso, sucio, frío

Таким чином, серед асоціатів, що виражають позитивну та негативну коннотацію концепту, можна виділити такі категорії асоціатів, як Пору року для розваг (Tiempo de disfrutar, Navidad, alegría), Світле мислення (razonable, reflexión, detenimiento, Sentido), Спокій (Tranquilidad, paz), Чистота (Pureza, delicado, Suavidad). А, також, Холод (frío), Бруд (sucio), слизкість (Resbaladoso).

Тож, слово Сніг на позначення концепту Погода має найбільшу кількість саме асоціатів з позитивною коннотацією. Цікаво те, що деякі з респондентів дали власне визначення концепту власними словами (як наприклад *agua congelada q cae de las nubes a baja temperatura, або l estado físico de agua formado por cambios de temperatura*).

Виявлено когнітивні ознаки слова *Lluvia* на позначення концепту Погода, які розподіляються за його основними структурними компонентами – понятійним, перцептивно-образним і валоративним компонентом концепту.

Понятійний компонент

- **Фізичне явище:** Aguasero, chubasco, llovizna, inundación, Estado líquido d agua que caen del cielo
- **Агрегатний стан:** Húmedo, agua, mojado
- **Фізичні ознаки життя:** vida
- **Форми одягу:** paraguas

- **Динамічність:** Dinámico

Перцептивно-образний компонент

- **Тактильність:** frio, Refrescante, ducha
- **Візуальність:** Húmedo, agua, gota, mojado, transparente, puro, viento, ducha, charcos, día nublado
- **Запах:** olor

Ціннісний компонент

- **Спокій:** café y cama, Calma, Paz, tranquilidad, armonía, calma, relajación,
- **Чистота:** limpieza, ternura, Refugio, puro, limpieza, Reflexión,
- **Спогади:** Tiempo para pensar, nostalgia, ideas,
- **Сум:** dolor, Tristeza, Problema

Таким чином, серед асоціатів когнітивних ознак ціннісного компоненту слова *Lluvia* можна віділити такі емоційні забарвлення:

- **Позитивну коннотацію виражають такі асоціати:** Calma, ternura, limpieza, Tiempo para pensar, Paz, tranquilidad, armonía, Reflexión, calma, Refugio, puro, relajación, limpieza, café y cama, nostalgia, Sentido, reacción, ideas, compasivo, seguro
- **Негативну коннотацію виражають такі асоціати:** dolor, Tristeza, Problema

Таким чином, серед асоціатів, що виражають позитивну та негативну коннотацію концепту, можна виділити такі категорії асоціатів, як Чистота (ternura, limpieza, compasivo, puro), Спокій (Calma, Paz, tranquilidad, armonía, relajación), Пора для міркування (Tiempo para pensar, Reflexión, Sentido, ideas), Бажання вкритися та пити каву (café y cama, Refugio). А, також, Біль (dolor), та Сум (Tristeza, Problema). Цікаве те, що у деяких респондентів дощ асоціюється з café y cama, що означає ліжка та кави. Тож, слово Дощ на позначення концепту Погода має найбільшу кількість саме асоціатів з позитивною конотацією. Цікаво те, що деякі з респондентів дали власне

визначення концепту власними словами (наприклад, *estado líquido d agua que caen del cielo*).

Виділено когнітивні ознаки концепту Погода, вербалізованого лексемою *Niebla*, які розподіляються за його основними структурними компонентами – понятійним, перцептивно-образним і валоративним компонентом концепту.

Понятійний компонент

- **Фізичний стан:** Bruma, humo, Neblina,
- **Час:** amanecer
- **Агрегатний стан:** lluvia y humedo, Turbiedad, humo
- **Фізичне явище:** nublado, Neblina, nubes, estado de agua, pequeña gotas de agua suspendidas en el aire por el cambio de temperatura
- **Форма одягу:** Abrigo

Перцептивно-образний компонент

- **Тактильність:** Frío
- **Зовнішній вигляд:** Disfrutar de la vista, ruta, obscuridad, Borroso
- **Колір:** Gris, Blanco
- **Обмежена можливість бачити:** Visibilidad, Visión limitada, Sombra, opaco, ceguera, Perdido, Borroso , no se ve nada, obscuridad

Ціннісний компонент

- **Загадковість:** Misterio, vacío, opaco,
- **Сила:** Fortaleza, fuerza,
- **Стан підсвідомості, нереальності:** subconsciente, irreal, Confusión,
- **Насолода:** Disfrutar de la vista, serenidad,
- **Страх:** miedo, obscuridad,
- **Самотність:** Perdido, Soledad
- **Звичайне явище для широт респондента:** normal
- **Небезпека:** peligroso, Fugaz, conducir es peligroso

Таким чином, серед асоціатів когнітивних ознак ціннісного компоненту слова *Niebla* можна віділити такі емоційні забарвлення:

- **Позитивну коннотацію виражають такі асоціати:** Misterio, Fortaleza, serenidad, Disfrutar de la vista, subconsciente, irreal, Perspectiva, fuerza, sentido, reacción, recíproco;
- **Негативну коннотацію виражають такі асоціати:** Accidento, obscuridad, Confusión, vacío, miedo, Turbiedad, opaco, Problema, Perdido, Soledad, inesperado, peligroso, Fugaz, conducir es peligroso.

Таким чином, серед асоціатів, що виражають позитивну та негативну коннотацію концепту, можна виділити такі категорії асоціатів, як Загадковість (Misterio, sentido), Сила (Fortaleza), Краса (Disfrutar de la vista), Нереальність (subconsciente, irreal). А, також, Страх (miedo, peligroso), Пустота (vacío), Загубленість (Perdido, Confusión), Самотність (Soledad), Швидкоплинність (Fugaz), Небезпечність (conducir es peligroso), Темний (obscuridad, Turbiedad), Невидимість (opaco). Тож, слово Туман на позначення концепту Погода має найбільшу кількість саме асоціатів з негативною конотацією.

Тож, аналіз концептів за допомогою асоціативного експерименту є дуже важливим для лінгвістичних досліджень, адже він дозволяє глибше розглянути багато культурних цінностей та сфер культурного світу, а також виділити відмінні компоненти асоціативних рядів, особливості вживання концептів, а також виявити особливості змісту концепту, зумовлені культурно-історичним розвитком нації.

Література

1. Байдак А. В. Экспериментальные исследования концептов «жизнь» и «смерть». Известия Томского политехнического университета. Томский политехнический университет, 2010. Т. 316, № 6: Экономика. Философия, социология и культурология. С. 228-232.

2. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс: Москва: Гнозис, 2004. С. 390.
3. Леонтьева. А.А. Словарь ассоциативных норм русского языка. М., 1977.
4. Палеева Е.В. Концептуальный анализ как метод лингвистических исследований. Теория языка и межкультурная коммуникация. Вып 2(8). Курск. 2010. С. 1-5.